

Viewpoint

Van Bergen

Een oeuvre dat
duizenden heeft
geïnspireerd

Foto: Birgit de Rooij

Wilfred Owen

De Britse officier Wilfred Owen werd in 1917 opgenomen in het psychiatrisch centrum Craiglockhart. 'Oorlogsneurose' luidde de diagnose, ofwel in de terminologie van die tijd: *shellshock*. De oorzaak van, of beter, de aanleiding tot deze aandoening had hij in een brief aan zijn moeder beschreven. Hij had in niemandsland gelegen met de vijand boven, onder, op, links en rechts naast hem. Let wel: het betrof één vijand.

Als heden ten dage aan shellshock wordt gerefereerd, wordt er vaak bij gezegd: 'Wat we tegenwoordig PTSS noemen.' Onterecht. Daarvoor verschilde shellshock te veel van PTSS in zowel oorzaak, symptoom als (duur van de) diagnose. Ja, er zal overlap zijn geweest. Er zullen mensen zijn geweest die toen shellshock te horen kregen en nu PTSS te horen zouden hebben gekregen, maar die overlap zal waarschijnlijk niet eens 'groot' zijn geweest. Opvallend is dat ofschoon, in tegenstelling tot nog niet eens zo heel lang geleden, nauwelijks nog een arts zal ontkennen dat oorlog tot gekte kan leiden, juist nu de terminologie in niets op oorlog duidt (iets wat in Canada overigens al tot de introductie van de louter voor militairen geldende afkorting OSI heeft geleid: *Operational Stress Injury*). Shellshock – een soldatenterm waar de artsen zo snel mogelijk vanaf wilden, juist omdat hij een link met oorlog legde – verwees naar de artillerieoorlog van 1914-1918, zoals *combat-exhaustion* verwees naar de bewegingsoorlog van 1939-1945 en *battlestress* naar de zenuw-slopende guerrillastrijd te Vietnam. In het in een lommerrijk gebied te Schotland gelegen Craiglockhart kreeg Owen, die voor die tijd lieflijke gedichtjes schreef over de natuur en zo, praat- en arbeidstherapie. Ook ontmoette hij er zijn partner in *rhyme* en medeofficier Siegfried Sassoon, gediagnosticeerd met een anti-oorlogsneurose. Sassoon zou Owen ertoe aanzetten zijn talent te gebruiken om over de oorlog te schrij-

ven. Het leidde tot een aantal van de krachtigste, voor het eerst in het hospitaalblaadje gepubliceerde, oorlogsgedichten ooit geschreven. Hierin maakte Owen voor eens en voor altijd, bijvoorbeeld in het gedicht *Dulce et Decorum*, over een soldaat die langzaam sterft aan gasvergiftiging, duidelijk dat het allesbehalve zacht en eervol is om voor het vaderland te sterven. Owen herstelde, keerde terug aan het front en sneuvelde een week voor de wapenstilstand. Zijn ouders kregen het bericht van zijn overlijden toen de vreugdeklokken volop klonken, een ironische echo van een van zijn beroemdste zinnen: 'Welk klokgelui voor wie als vee kreperen? Alleen de monsterlijke woede van kanonnen.' Owen wist ondanks, of dankzij, zijn psychische verwonding zijn talent te gebruiken om zijn oorlogservaringen om te zetten in een oeuvre dat nog steeds niets aan kracht heeft ingeboet; dat duizenden heeft geïnspireerd en velen die in dezelfde situatie waren terechtgekomen als hij de kracht heeft gegeven om verder te kunnen met het leven. Hulde aan al degenen die, ook al zijn zij er niet wereldberoemd mee geworden, eenzelfde kracht en sterkte hebben gevonden om op hun wijze iets eenders voor elkaar te krijgen; zichzelf helpend en daarmee ook vele anderen. Maar laten we degenen die dat niet is gelukt nooit vergeten. Laten we nooit vergeten dat Owen uit een goeie familie kwam en daardoor een puike opleiding had genoten. Laten we nooit vergeten dat hij officier was en daarom rustig mocht bijkomen en niet een medische marteling moest ondergaan die hem zo snel mogelijk aan het front moest terugbrengen. Laten we met andere woorden nooit vergeten dat er velen waren, en zijn, die misschien zijn talent deelden, maar het bijvoorbeeld door komaf nooit hebben kunnen ontdekken, laat staan ontplooiën, om daarmee de klap die oorlog hen had toegebracht te boven te komen en in iets prachtigs en eeuwigdurends om te zetten. ●

Dr. Leo van Bergen is geboren midden in het non-militaire jaar 1959. Desondanks heeft het thema 'oorlog' altijd zijn historische belangstelling gehad, waarbij zijn aandacht vooral uitgaat naar de medische gevolgen. Op dat terrein wordt hij internationaal als autoriteit erkend. Hij schreef *Zacht en eervol*, over het lijden en sterven in de Eerste Wereldoorlog.